

Марија Миладиновић

докторанд

Свете тајне по Светом Атанасију Великом

Сажетак: У овом раду представићемо учење Светог Атанасија Великог о Светим тајнама Цркве. Свете тајне су, према Светом Атанасију, пут којим човек постиже своје усиновљење и обожење, што је и његово назначење од пре постанка света. Предуслови за учествовање у Светим тајнама су исправна вера, искрено покајање, светост живота и посвећеност Господу Исусу Христу.

Кључне речи: Свете тајне, Крштење, Миропомазање, Евхаристија, покајање, обновљење, спасење, обожење.

1.1 Увод

Учење Светог Атанасија Великог (295–373) о Светим тајнама Цркве уско је повезано са његовом христологијом, пневматологијом, сотириологијом и антропологијом и темељи се, као и свеукупно његово богословље, на истини да се Бог очовечио, да би се човек обожио¹. Циљ, дакле, стварања човека и спасења у Христу, према Светом Атанасију, јесте обожење, које се поистовећује са усиновљењем човека². Усиновљење и обожење човека је његово назначење од пре постанка света која се остварује на основу човековог праобраза у Христу³.

Учествовањем у Очевој обоготворавајућем и просвећујућем Логосу „у коме се све обоготворава и оживљава...“⁴, и примањем Светог Духа, човек се обнавља⁵, оживотворава⁶, постаје син по благодати⁷ и наследник вечног живота и бесмртности⁸.

¹ *Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου*, 54, PG 25, 192B: “Αὐτὸς γὰρ ἐνηνθρώπησεν, ἵνα ἡμεῖς θεοποιηθῶμεν· καὶ αὐτὸς ἐφάνερωσεν ἑαυτὸν διὰ σώματος, ἵνα ἡμεῖς τοῦ ἀοράτου Πατρὸς ἔννοιαν λάβωμεν... ἵνα ἡμεῖς ἀθανάσιον κληρονομήσωμεν”, *Κατὰ Ἀρειανῶν Γ*, 39, PG 26, 408A: “Εἰ δ’ ἵνα λυτρώσῃται τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἐπεδήμησεν ὁ Λόγος, καὶ ἵνα αὐτοὺς ἀγιάσῃ, καὶ θεοποιήσῃ, γέγονεν ὁ Λόγος σὰρξ”; *Κατὰ Ἀρειανῶν Β*, 47, PG 26, 248B: “...ἵν’ ἐν αὐτῷ ἀνακαινισθῇ καὶ θεοποιηθῇ δύνηθώμεν”.

² *Κατὰ Ἀρειανῶν Α*, 38, PG 26, 92B: “Αὐτὸς υἱοποίησεν ἡμᾶς τῷ Πατρὶ, καὶ ἐθεοποίησε τοὺς ἀνθρώπους, γένόμενος αὐτὸς ἄνθρωπος”. Видети: I. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ, *Χριστολογία καὶ Σωτηριολογία ἐν τῷ συνδεσμῷ κατὰ τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον*, *Τόμος εὐόριος ἐπὶ τῇ χιλιοστῇ ἐπετείῳ Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου (373–1973)*, Θεολογικὴ Σχολὴ Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 1974, стр. 255, Π. Χ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἡ ἀνθρωπολογία τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου*, Αθήνα, 1954, стр. 117–119, J. COMAN, *Ἀπόψεις τινὲς τῆς σωτηριολογικῆς διδασκαλίας τοῦ Μ. Ἀθανασίου*, *Κληρονομία* 5 (1973), 330–346.

³ *Κατὰ Ἀρειανῶν Β*, 76, PG 26, 308B: “Πῶς οὖν ἐξελέξατο, πρὶν γενέσθαι ἡμᾶς εἰ μὴ, ὡς αὐτὸς εἶρηκεν, ἐν αὐτῷ ἡμεν πρτετυπωμένη; Πῶς δὲ ὅλος, πρὶν ἀνθρώπους κτισθῆναι, ἡμᾶς προώρισεν εἰς υἱοθεσίαν, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ Υἱὸς πρὸ τοῦ αἰῶνος θεμελιώτο, ἀναδεχόμενος τὴν ἡπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν; Ἡ πῶς, ὡς ἐπιφέρει λέγων ὁ Ἀπόστολος, ἐκληρώθημεν προοριθέντες, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ Κύριος, πρὸ τοῦ αἰῶνος ἦν θεμελιωθείς ὥστε αὐτὸν πρόθεσιν ἔχει ὑπὲρ ἡμῶν πάντα τὸν καθ’ ἡμῶν χρόνον τοῦ κρίματος ἀναδέξασθαι διὰ τῆς σαρκὸς, καὶ λοιπὸν ἡμᾶς ἐν αὐτῷ υἱοποιήσῃ”; Видети: N. ΜΑΤΣΟΥΚΑ, *Θεολογία, κτισιολογία, ἐκκλησιολογία κατὰ τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον. Σημεῖα πατερικῆς καὶ οἰκουμενικῆς θεολογίας*, *Φιλοσοφικὴ καὶ θεολογικὴ βιβλιοθήκη* 46, изд. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη, 2001, стр. 81.

⁴ *Περὶ τῶν ἐν Ἀρμίνω καὶ Σελευκείᾳ συνόδῳ*, 51, PG 26, 784A. Видети: Π. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ, *ιστῶ*, стр. 119.

⁵ *Κατὰ Ἀρειανῶν Β*, 70, PG 26, 296A: “Οὕτω γὰρ καὶ προσελάβετο τὸ γερντὸν καὶ ἀνθρώπινον σῶμα, ἵνα ταῦτο ὡς δημιουργὸς ἀνακαινίσας ἐν ἑαυτῷ θεοποιήσῃ”.

⁶ *Κατὰ Ἀρειανῶν Γ*, 33, PG 26, 396A: “Ὡς περ γὰρ ἐκ γῆς ὄντες πάντες ἐν τῷ Ἀδὰμ ἀποθνήσκομεν, οὕτως ἄνωθεν ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος ἀναγεννηθέντες, ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιούμεθα”. Видети: *Κατὰ Ἑλλήνων*, 44, PG 25, 88BC.

⁷ *Κατὰ Ἀρειανῶν Β*, 76, PG 26, 308B. *Исѣѡ*, 61, 59, 61, PG 27, 273A, 276C–277A.

⁸ *Κατὰ Ἀρειανῶν Γ*, 34, PG 26, 397B: “Ὡς γὰρ ὁ Κύριος, ἐνδυσάμενος τὸ σῶμα, γέγονεν ἄνθρωπος, οὕτως

Вечни живот, пак, који дарује Логос Божији, не предаје се на спољашњи и механички начин, већ једино учествовањем у животу Логоса унутар Цркве⁹. Вечни живот, обожење и усиновљење човека, је дар Божији *par excellence*, док је његово прихватање и усвајање резултат слободне вере у Логоса Божијег и учествовања човека у Телу Исуса Христа Духом Светим, које се остварује учествовањем у Светим тајнама Цркве.

Крштење

По Светом Атанасију Крштење је круна наше вере, зато што се кроз Свету тајну Крштења човек сједињује са Богом¹⁰, наново ствара и обнавља у првобитну икону Оца¹¹ и васпоставља у усиновљење Оцу¹².

Као што сви умиремо кроз Адама, зато што долазимо из земље, тако се опет рођени водом и Духом у Христу сви оживљавамо¹³. Спасоносно Крштење за Светог Атанасија је темељ васељене¹⁴, бања новог рођења и обновљења, које дарује Светог Духа¹⁵.

Атанасије Велики назначава улогу сваке личности Свете Тројице у обновљењу и оживотворењу човека, јер „једна је благодат од Оца кроз Сина у Духу Светоме испуњена, и једно је дожанство, и један Бог над свима, кроза све и у свему“¹⁶. Бог Отац створио је све кроз свога Логоса, запечаћује и Свето Крштење кроз Сина. Тамо где се налази Отац, ту је и Син, као што и тамо где је светлост, ту је зрак. И као што све што чини Отац, то чини кроз Сина, исто и када се даје Свето Крштење, оног кога Отац крштава, њега крштава и Син и онај кога крштава Син, усавршава се Духом Светим¹⁷.

Света тајна Крштења се, дакле, темељи на исповедању Тројичног Божанства и предуслов за приступање овој Светој тајни је исправно исповедање вере. Свето Крштење се даје кроз праву веру, зато што: „у Тројици, у Оцу и у Сину и у Духу Светом, једно је Божанство у Тројици, једно је Крштење и једна вера и усавршење у

ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι παρὰ τοῦ Λόγου τε θεοποιούμεθα προσληφθέντες διὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ λοιπὸν ζωὴν αἰώνιον κληρονομοῦμεν”. Видети: *Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου*, 54, PG 25, 192B, *Ἰσῆω*, 7, PG 25, 109A, *Πρὸς Ἐπίκτιτον Κορίνθου*, 6, PG 26, 1061A, *Πρὸς Μάξιμον φιλόσοφον*, 4, PG 26, 1089B.

⁹ *Λόγος κατὰ Ἀρειανῶν*, B', 66, PG 26, 285C итд. Видети: Г.-Х. ЗАФΕΙΡΗ, “Ο Λόγος τοῦ Θεοῦ πηγὴ ζωῆς κατὰ τοῦ Μ. Αθανασίου”, *Θεολογία* 55 (1984), τεύχος Α', стр. 634.

¹⁰ *Κατὰ Ἀρειανῶν* B', 41, PG 26, 233B: “εἰ ἵνα συναφθῶμεν τῇ θεότητι, τις χρεια τοῦ κτίσματος, εἰ δὲ ἵνα ἐνωθῶμεν τῷ Υἱῷ κτίσματος ὄντι, περιττῇ καθ' ὑμᾶς ἢ ἐν τῷ βαπτίσματι τοῦ Υἱοῦ ὀνομασία, ὁ γὰρ αὐτὸν υἱοποιήσας Θεὸς ἰκανός ἐστι καὶ ἡμᾶς υἱοποιῆσαι”.

¹¹ *Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως* 13–14, PG 25, 128B-D: “Ὅθεν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος δι' ἑαυτοῦ παρεγένετο, ἵν' ὡς εἰκὼν ὦν τοῦ Πατρὸς τὸν κατ' εἰκόνα ἄνθρωπον ἀνακτίσαι δυνηθῇ...”.

¹² *Κατὰ Ἀρειανῶν* A', 34, PG 26, 81C-84A: “Καὶ τὸ κεφάλαιον δὲ τῆς πίστεως ἡμῶν εἰς τοῦτο συντείνειν ἠθέλησε, καλεῦσας ἡμᾶς βαπτίζεσθαι.... Οὕτω γὰρ τελειούμενοι καὶ ἡμεῖς, ἐκ ποιημάτων ὄντες, υἱοποιούμεθα λοιπόν, καὶ τὸ τοῦ Πατρὸς δὲ ὄνομα λέγοντες, ἐπιγινώσκομεν ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου καὶ τὸν ἐν αὐτῷ τῷ Πατρὶ Λόγον”.

¹³ *Κατὰ Ἀρειανῶν* Γ', PG 26, 396A: “Ὅσπερ γὰρ ἐκ γῆς ὄντες πάντες ἐν τῷ Ἀδὰμ ἀποθνήσκομεν, οὕτως ἄνωθεν ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος ἀναγεννηθέντες, ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιούμεθα, οὐκ ἐρίως γνήνης, ἀλλὰ λοιπὸν λογωθείσης τῆς σαρκὸς διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, ὃς δι' ἡμᾶς ἐγένετο σάρξ”.

¹⁴ *Εἰς τοὺς Ψαλμοὺς*, 17, PG 27, 113A: “Πηγὰς δὲ ὑδάτων καὶ θεμέλια τῆς οἰκουμένης νοήσεις πάλιν τὸ σωτήριον βάπτισμα”. Од тумачења Псалама сачувани су само фрагменти, који су у највећим делом сабрани у *Σειρές* Никите Ираклијског. Дело под називом *Ἐξηγήσεις εἰς τοὺς Ψαλμοὺς* је колекција тих фрагмената издата од стране бенедиктинских издавача. Треба напоменути да су неки испољили озбиљне сумње у аутентичност овог текста. Квастен, пак, тврди да се, премда су неки делови сумњиви, већина може сматрати аутентичним. Видети: J. Quasten, *Patrology*, vol. 3, Spectrum Publishersm Utrecht/Antverp., 1975, стр. 38. Уп. Ст. Г. Паладоπούλου, *Πατρολογία*, τόμ. 2, Αθήνα 1990, стр. 318.

¹⁵ *Πρὸς Σεραπίωνα Ἐπιστολή* A', PG 26, 584A. Видети: Тит. 3, 5–6.

¹⁶ *Πρὸς Σεραπίωνα Ἐπιστολή* A, PG 26, 565B.

¹⁷ *Κατὰ Ἀρειανῶν* B', PG 26, 233C-236A.

Христу Исусу Господу нашем¹⁸. Као што постоји једно Крштење, исто тако постоји и једна вера, стога што онај који верује у Оца, познаје кроз Оца и Сина и Духа Светог и тиме верује и у Сина и у Духа Светог, јер „једно је Божанство Свете Тројице, које се од једног Оца познаје“¹⁹. Ова вера је предуслов истинског служења једноме Богу у Светој и савршеној Тројици.²⁰ Због тога Свети Атанасије наглашава неопходност катихетског поучавања пре Свете тајне Крштења. Господ није заповедио својим ученицима просто да крштавају, већ прво да поучавају, а потом крштавају „у име Оца и Сина и Светога Духа“ (Мт. 28, 19), да би се успоставила права вера кроз поучавање и придодало усавршавање Крштењем заједно са правом вером²¹.

Стога јеретици Аријанци, наглашава Свети Атанасије, губе пуноћу Крштења, јер не крштавају у име Оца и Сина, већ у име саздатеља и твари, зато што не верују у Оца. Јер, не крштава онај који говори „Господе“, већ онај који има исправну веру заједно са именом које призива²². Тога ради, наглашава велики отац, крштење јеретика који немају исправну веру је некорисно. Онај који се кропи њиховим крштењем, пре се прља њиховом безбожношћу, него што се искупљује²³.

Други предуслов за Свету тајну Крштења, по Атанасију Великом је искрено покајање. Крштење је вода одмора, каже се у тумачењу 22-ог Псалма, јер ослобађа од терета грехова²⁴. Бог дарује прилику за покајање кроз Свету тајну Крштења онима који истински и спремно прихватају вољу Божију. Зато Свети Атанасије назива блаженим онога који свим срцем приступа Светом Крштењу и задобија опроштај грехова. Онај, међутим, који се крштава притворно, дакле, не покаје искрено, неће задобити опроштај грехова²⁵.

Миропомазање

Учење Светог Атанасија Великог о Светој тајни Миропомазања повезано је са његовим учењем о Светом Духу. У пнематологији он подвлачи јединствену улогу Светог Духа у домостроју спасења човека, чији предуслов и смисао јесте сједињење човека са Богом кроз Свете тајне Цркве. Ово дело у Светим тајнама врши Дух Свети, али свако Његово дејство, свака освећујућа, ново-рађајућа и обнављујућа благодат, благодат сједињења човека са Богом и његовог обожења, све, дакле, што даје Дух Свети, дарује се и од друге две личности Свете Тројице, јер „дата благодат и дар Тројицом се даје од Оца кроз Сина у Духу Светоме“²⁶, и „једно је освећење, оно које бива од Оца, кроз Сина у Духу Светоме“²⁷.

Предавањем Светога Духа које се врши у име Свете Тројице током Свете тајне Крштења и Миропомазања, доводимо се у правилан однос са Богом, постајемо синови по благодати и деца Божија²⁸. Запечаћени Духом Светим називамо се сви су-

¹⁸ *Πρὸς Σεραπίωνα Ἐπιστολή Δ'*, PG 27, 648 B.

¹⁹ *Πρὸς Σεραπίωνα Ἐπιστολή Γ'*, PG 26, 636A-636B.

²⁰ Видети: *Πρὸς Σεραπίωνα Ἐπιστολή Α'*, 33, PG 26, 608A-B.

²¹ *Κατὰ Ἀρειανῶν Β*, PG 26, 236C-237A.

²² *Κατὰ Ἀρειανῶν Β*, PG 26, 237A.

²³ *Ισιῶο*, PG 26, 237B: “Πολλοὶ γοῦν καὶ ἄλλαι αἰρέσεις λέγουσι τὰ ὀνόματα μόνον, μὴ φρονοῦσαι δὲ ὀρθῶς, μηδὲ τὴν πίστιν ὑγιαίνουσαν ἔχουσαι, ἀλυσιτελὲς ἔχουσι καὶ τὸ παρ' αὐτῶν διδόμενον ὕδωρ λειπόμενον εὐσεβείας, ὥστε καὶ τὸν ραντίζομενον παρ' αὐτῶν ρυπαίνεσθαι μᾶλλον ἐν ἀσεβείᾳ ἢ λυτροῦσθαι”. Видети: Г. ФЛОРОФЕК, *Οἱ Ανατολικοὶ Πατέρες τοῦ τετάρτου αἰῶνα*, превод на грчки језик П. К. Пάλλη, изд. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1991, стр. 81.

²⁴ *Εἰς τοὺς Ψαλμοὺς*, 22, PG 27, 140B.

²⁵ *Ισιῶο*, 31, PG 27, 161B-C.

²⁶ *Πρὸς Σεραπίωνα Ἐπιστολή Α'*, PG 26, 600C: “

²⁷ *Ισιῶο*, 22, PG 26, 577C.

²⁸ *Ισιῶο*, PG 26, 576A. Βλ. Ι. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ, *Χριστολογία καὶ Σωτηριολογία ἐν τῷ συνδεσμῷ τῶν κατὰ τὸν Μέ-*

деоницима (причасницима) Божијим²⁹ и постајемо заједничари божанске природе, јер нас Дух Свети сједињује са Оцем³⁰. Дух сједињује са Богом и свеколику творевину³¹, освећује је и обнавља.

Посебно је значајно запажање Атанасија Великог о вези Светог Духа са Миропомазањем и печатом Миропомазања. Свети Дух је *χρίσμα* и *σφραγίς*, помазање дакле и печат, којим Син све миропомазује и запечаћује. Верујући Миропомазањем примају од Христа Духа Светог са Његовим даровима и Духу Свети пребива у њима. Зато више немају потребу за учитељем, већ их Дух поучава у свему. Миропомазање је посебно обележје Логоса који помазује и запечаћује. Печат има обличје Христово и миропомазани примају ово обличје, зато што се личност Христова образује унутар њих. Пошто Миропомазање има благоуханије и дах Христов, и миропомазани, који примају помазање од Њега говоре: „Ми смо Христов миомир Богу“ (2Кор. 2, 15). На тај начин постају сапричасници божанске природе и царско свештенство и заједно са њима свеколика творевина учествује у Логосу³².

Покајање и исповест

Атанасије Велики признаје потпуну независност и личну одговорност човека у делу његовог обожења. Могу се обожити само они који исправно верују и истински се кају. Опроштај грехова даје се човеку само кроз искрено покајање у Светој тајни Крштења³³. Покајање је према светом Атанасију пут ка спасењу, усыновљењу и обожењу човека³⁴ и вештина у непрекидној борби против непријатеља³⁵.

Међутим, људи и после Крштења и усыновљења по благодати могу поново да злоупотребе своју слободну вољу и падну у грех. Атанасије Велики наглашава да се покајање учињено после крштења поистовећује са богохуљењем против Свете Тројице. Пошто Света бања, дакле, Крштење дива у име Оца и Сина и Светог Духа и на тај начин се усавршава сваки од крштених, они који греше после крштења, хуле на Свету и неразделиву Тројицу³⁶. Када греше катихумени и многобошци, греше против Сина, јер постоји у њима и може им бити опроштено када се удостоје дара новог рођења. Када, пак, греше крштени њихов преступ се тиче Духа Светог, јер је сагрешио крштени и зато је неопростиво³⁷.

γαν Αθανάσιον, стр. 256. Уп. Г. ΔΡΑΓΑΣ, *Ευγένετο άνθρωπος, Θεολογία* 47 (1976), стр. 53.

²⁹ *Πρὸς Σεραπίωνα Ἐπιστολή Α'*, PG 26, 585C: “Εἰ δὲ τῇ τοῦ Πνεύματος μετουσίᾳ γινόμεθα κοινωνοὶ θείας φύσεως”. Видети: Σ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, “Αθανάσιος Ἀλεξανδρείας περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὰς πρὸς Σεραπίωνα Ἐπιστολάς αὐτοῦ”, *Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος* 53 (1971), стр. 61.

³⁰ *Πρὸς Σεραπίωνα Ἐπιστολή Α'*, 24, PG 26, 585C: “Νῦν δὲ, ὅτε λεγόμεθα μέτοχοι Χριστοῦ καὶ μέτοχοι Θεοῦ, δείκνυται τὸ ἐν ἡμῖν χρίσμα καὶ ἡ σφραγὶς μὴ οὕσα τῆς τῶν γεννητῶν φύσεως, ἀλλὰ τῆς τοῦ Υἱοῦ, διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ Πνεύματος συνάπτοντος ἡμᾶς τῷ Πατρὶ”.

³¹ *Исѣо*, 25, PG 26, 589B. Види Σ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, *исѣо*, стр. 61.

³² *Πρὸς Σεραπίωνα Ἐπιστολή Α'*, 22, PG 26, 584A-585A. У тумачењу 132-ог псалма Свети Атанасије даје занимљиву слику тела Христовог у вези са Миропомазањем и свештенством: “Ἐπεῖδαν, φησὶ, συναχθεῖν ἡ Ἐκκλησία, καὶ μίαν ὥσπερ τινὰ ἁρμονίαν ποιήσεται, τότε δὴ τότε καὶ χρίσις τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἱεράτευμα προσαχθῇ πρῶτον μὲν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός, ἔπειτα καὶ εἰς τὸν πῶγων, ὃς ἐστὶν εὐπρέπεια τοῦ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας. Νοοῦνται δὲ διὰ τούτου οἱ ἀπόστολοι, τὸ τελευταῖον δὲ καὶ εἰς ὅλον τὸν σῶμα μεταβέβηκε, τούτεστιν, εἰς ἅπαντας τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνδεδυμένους Χριστόν”, *Εἰς τοὺς Ψαλμούς*, 132, PG 27, 524B.

³³ *Исѣо*, 39, PG 27, 161B: “Ἀφίενται μὲν αἱ ἀνομίαι διὰ βαπτίσματος, ἐπικαλύπτονται δὲ ἁμαρτίαι διὰ τῆς πικρᾶς μετανοίας”. Видети: *Исѣо*, 108, PG 27, 393A.

³⁴ Видети: К. Ν. ΤΣΙΡΠΑΝΑΝ, “Ἡ Θεία ἐνσάρκωσις εἰς τὴν σκεψὴν τοῦ ἁγίου Αθανασίου”, у *Γρηγόριος ο Παλαμάς* 52, (1969), стр. 514.”

³⁵ *Εἰς τοὺς Ψαλμούς*, 50, PG 27, 237B.

³⁶ *Πρὸς Σεραπίωνα Ἐπιστολή Δ'*, PG 26, 653B.

³⁷ *Исѣо*, PG 26, 652A.

Ово не значи да је немогуће да се покајемо, наглашава Свети Атанасије, већ да је немогуће да се поново крстимо, зато што је једно обновљење савршено кроз крштење и не понавља се. Онај који се каје, престаје да греши, али му остају ожиљци од повреда. Онај, пак, који се крштава скида са себе старог човека и обнавља се пошто се поново роди благодаћу Духа Светог³⁸. Свети Атанасије подсећа да Бог прихвата покајање за грехе учињене после Крштења³⁹. Када се неко удаљава од Духа Светог због неког греха, „ако се после пада покаје, благодат неизмењиво остаје у њему, као и у свима вољнима (да се покају)“⁴⁰.

Покајање прати исповедање грехова. Исправна исповест захтева искрено покајање и одвраћање од зла, јер „не може да се исповеди онај који врши зло“⁴¹. Ако се дакле, неко искрено одбаци грех кроз покајање, исповедивши своја безакоња, има могућност да обнови благодат која је у њему и сједини се са Богом Духом Светим.

Света Евхаристија

У догматско — историјским делима Светог Атанасија Великог не развија се богословље о Светој Евхаристији. Када говори о сједињењу са Господом и учешћу у Телу Христовом, он указује на сједињење човечанске природе са божанском у Личности Оваплоћеног Бога Логоса и на човеково заједничарење у божанској природи и сједињење са Богом кроз учешће човека у Телу Христовом, Цркви⁴². У *Празничним њосланицама*, пак, као и у тумачењу Псалама, велики Отац и учитељ Цркве поставља тајну Свете Евхаристије у средиште живота хришћана.

По Светом Атанасију Света тајна Евхаристије је врхунац на човековом путу ка спасењу и самим тим обожењу. Он наглашава да учествовањем у Тајнама, дакле, Светој Евхаристији, хришћани постају победници над грехом и причасници непропадљивости и вечног живота. То је истинска жртва хвале и славословља Божијег, где се налази пут спасења⁴³.

Духовни живот верујућих усредсређен је на божанствену Евхаристију, која је према Атанасију Великом бесмртна и непропадљива есхатолошка Вечера, на коју Господ позива сваког човека и храни га храном бесмртности и небеске радости. Тело и Крв Христова који су једном дати за спасење света, предају се нама духовно као храна, „да би се духовно у сваком од нас наново давало и постало у свима залог за живот вечни“⁴⁴. Једемо храну живота, који је сам Господ, и непрестано жедни наслађујемо наше душе, као са извора, Његовом пречасном Крвљу⁴⁵.

Христос, који је Хлеб „живи са небеса“ (Јн. 6, 51), позива нас на божанствену Вечеру, као што је позвао своје ученике у горњу собу да окусимо заједно са светима небеску радост. Ми који примамо лозу од Спаситеља и позвани смо у небеску ра-

³⁸ *Исѣο*, PG 26, 656A-B.

³⁹ Тумачећи Педесети псалам Св. Атанасије пише: “Ο διπλασιασμός εοικε σημαίνειν τὴν ἐπὶ τοῖς μετὰ τὸ βάπτισμα πλημμελήμασι γινομένην μετάνοιαν δεκτὴν ὑπάρχειν τῷ, ὡς εἴρηται πλεονάσαντι ἐφ’ ἡμᾶς τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα τε καὶ δικαιοσύνην”, *Εἰς τοὺς Ψαλμοὺς*, 70, PG 27, 321C.

⁴⁰ *Κατὰ Ἀρειανῶν Γ*, PG 26, 376C: “Οτε γοῦν ἐκπίπτει τις ἀπὸ τοῦ Πνεύματος διὰ τινα κακίαν, ἡ μὲν χάρις ἀμεταμέλητος διαμένει τοῖς βουλομένοις, κἀντις ἐκπεῶν μετανοῇ”.

⁴¹ *Εἰς τοὺς Ψαλμοὺς*, 49, PG 27, 237A.

⁴² Видети: *Κατὰ Ἀρειανῶν Γ*, 22, PG 26, 369A, *Πρὸς Μάξιμον φιλόσοφον ἐπιστολή*, 2, PG 26, 1088BC, *Πρὸς Σεραπίωνα Ἐπιστολή Α*, PG 26, 585BC.

⁴³ *Εἰς τοὺς Ψαλμοὺς*, 49, PG 27, 237A.

⁴⁴ *Πρὸς Σεραπίωνα Ἐπιστολή Δ*, PG 26, 668A.

⁴⁵ Видети: на латинском *Epistola V*, PG 26, 1377AB, такође енглески превод у *Select Library of Nicene and Post Nicene Fathers of the Christian Church*, vol. 4, London 1891, reprinted by Eerdmans, Grand Rapids, Michigan 1971, стр. 517.

дост, треба да понесемо палмине гранчице, и пошто смо се припремили и победили смрт, да изађемо и сусретнемо Господа који долази и пошто седнемо заједно са Њим, да окусимо храну бесмртности и тако живимо вечно на небесима⁴⁶.

Свети Атанасије такође истиче да учествовање у Тајни над тајнама Цркве, захтева одговарајућу духовну припрему. Треба да принесемо живот истинске вере и светости и посвећености Христу, да очистимо себе, као што каже Апостол Павле, од сваке нечистоте тела и духа (2Кор. 7, 1), да бисмо творили светињу у страху Божијем и били непорочни и изнутра и споља, споља обучени у целомудреност и праведност, изнутра поучавајући исправно реч истине. Они који припреме себе на такав начин удостојиће се да чују: „Уђите у радост Господа свога“ (Мт. 25, 21)⁴⁷.

1.6 Закључак

Према Светом Атанасију Великом Свете тајне Цркве су једини пут којим човек стиже до свог спасења, усиновљења и обожења, што је и његово назначење од пре постанка света. Њима се човек обнавља, поново рађа и постаје син по благодати. Предуслови за учествовање у Светим Тајнама су исправна вера у Свету Тројицу, искрено покајање и живот у истинској светости и посвећености Господу Исусу Христу.

Треба напоменути, да учење Светог Атанасија Великог о Светим тајнама и богослужбеном животу Цркве извире из његовог најдубљег духовног и литургијског искуства, као истинског ученика и служитеља Христовог. Читав његов живот, богословље и списатељски рад показују да је пре свега био свештенослужитељ Христов, који је сабирао око себе своју паству на богослужбеним сабрањима, непрестано славећи Бога. У гоњењима, опасностима и недаћама није престајао да се моли и прославља Бога. На такав начин читав његов крсноваскрсни живот био је непрестано богослужење. Народ Александрије волео је свог пастира и учитеља праве вере и побожности и учествовао је са ревношћу и радошћу у богослужењима и молитвама, живећи са својим великим архијерејем васкрсну радост светотајинског живота Цркве.

Abstract: In this paper we will present the teaching of Saint Athanasios the Great regarding the Holy Mysteries of the Church. According to Saint Athanasios, the Mysteries are the way for man to be made into adopted sons of God and to be deified, which was also his destination before the beginning of the world. The presuppositions for man's participation in the Holy Mysteries are correct faith, true repentance and a life of holiness as represented by his devotion to our Lord Jesus Christ.

⁴⁶ *Ἐκ τῆς ΚΗ' Ἑορταστικῆς Ἐπιστολῆς*, PG 26, 1433B-D. Видети: *Epistola VII*, PG 27, 7-8, 1394B-1395, и у *Select Library of Nicene and Post Nicene Fathers of the Christian*, 4, 7-8, стр. 525-526.

⁴⁷ Видети: *Ἐκ τῆς ΜΓ' Ἑορταστικῆς Ἐπιστολῆς*, PG 26, 1440C.